

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና በአፍሪካውያን ዕይታ

ዊልበር አዶኖቫን

Copyright © Wilbur O'Donovan 1992, 1996
First published 1992 as Introduction To Biblical Christianity
From An African Perspective by Nigeria Evangelical Fellowship
Ilorin, Kwara State, Nigeria

Second edition published as Biblical Christianity In
African Perspective 1995 by the Paternoster Press
P.O. Box 300, Carlisle, CA3 0QS, UK

**All rights reserved by the Paternoster Press. No part of this
publication may be reproduced, stored in a retrieval system or
transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical,
photocopying, recording or otherwise without the prior
permission of the publisher or a license permitting restricted
copying.**

ISBN 0-85364-711-9

ትርጉም ገጽግዊ ቡሽ

Translation and Amharic publication rights
© 1996 by SIM, Addis Ababa, Ethiopia
All rights reserved

ምስጋና

በአውሮፓና በሰሜን አሜሪካ የመጽሐፍ ቅዱስ ኮሌጆችና ሴሚናሮች ቤተ መጻሕፍት ውስጥ በሥነ-መለኮት አሳብ ላይ የተጻፉ አያሌ መጻሕፍት ይገኛሉ። ይሁንና በአፍሪካ በሥነ-መለኮት ትምህርት ላይ ለተሰማሩ ሰዎች፣ ለበርካታ ዓመታት በተላል ቋንቋና ከአፍሪካ ዕይታ እንጻር የተጻፉ የመግሪያ መጻሕፍት ችግር ዓይነተኛ ሆኖ ቆይቷል። በመሆኑም፣ ይህ ችግር ላለፉት ሃያ ዓመታት ያህል በብዙ የአፍሪካ የሥነ-መለኮት ምሁራን ሲዘከር ቆይቷል። በ1988፣ የምዕራብ አፍሪካ የወንጌላውያን አብያተ ክርስቲያናት ዋና ጸሐፊ የነበሩት ዶ/ር ዮሱፍ ቱራኪ፣ ይህንን ችግር ለዚህ መጽሐፍ ደራሲ ገለጹለት። ደራሲው ለበርካታ ዓመታት በአፍሪካ የሥነ-መለኮት ትምህርት ሲያስተምር ቆይቶ ነበር። ስለ ሆነም ዶ/ር ቱራኪ ደራሲው ከአፍሪካውያን መጋቢያንና የሥነ-መለኮት ምሁራን ጋር በመተባበርና የክርስትናን ሃይማኖት መሠረታዊ አስተምህሮ (ጾካትሪን) ከአፍሪካ ዕይታ እንጻር በመቃኘት ረቂቅ እንዲነድፍ ጠየቁት። ይህም መጽሐፍ የዚያ ጥያቄ ምላሽ በመሆን የተዘጋጀ ነው።

ደራሲው ዶ/ር ቱራኪ ላበረከቱለት ማበረታቻና ለመ-ከራ ለተዘጋጀው ዕትም ላደረጉት ትዕግሥትን የተሞላ ግምገማ ከልብ የመነጨ ምስጋና ያቀርባል። በተጨማሪም፣ ዐውዳዊ ለሆኑ የሥነ-መለኮት መጻሕፍት መገኘት መቆርቆር ለተሰማቸው፣ በአፍሪካ ለሚያገለግሉ የሥነ-መለኮት ምሁራንና የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ምስጋናውን ያቀርባል። በተለይም ለዶ/ር ቲቲ ቲዮኖ፣ ዶ/ር ታይተስ ኪቫንዚ፣ ዶ/ር ጁሊየስ ሙተንጂ፣ ዶ/ር ሪቻርድ ጌማን፣ ዶ/ር ፖል ባወርስ፣ ዶ/ር ጆን ግሬሽን፣ ዶ/ር ጂዎስ ፕሉድማን፣ ዶ/ር ፊሊፕ ስተይን፣ ዶ/ር ሐሩን ሩን፣ ዶ/ር ሎይስ ተለር፣ ክቡር እስቲፈን አካንግቤ እና አሁን በሕይወት ለሌሎች ክቡሩ ዊሊያም ጂ. ክራውች ከፍተኛ ምስጋና ያቀርባል። እነዚህም ወገኖች የዚህን መጽሐፍ የተለያዩ ክፍሎች በመክለስ፣ ወይም በአፍሪካ ካላለፉት ዓመታት በመነጣት የጥበብ ምክር የለገሱት ናቸው።

የዚህን መጽሐፍ የመ-ከራ ዕትም ረቂቅ በመመልከት ላተረቡልኝ ገንቢ ሂስና ጠቃሚ አሳቦች ብሎም ምክር፣ በናይጄሪያ የምዕራብ

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና በአፍሪካውያን ዕይታ

አፍሪካ ወንጌላውያን አብያተ ክርስቲያናት መጋቢ የሆኑትን ጀርማያ ጋዶ እና የኪንያ ኤ.አይ.ሲ. መጋቢ ኪቢ አራፕ ማዮ ከልብ ለማመስገን ይፈልጋል። በአሁኑ ጊዜ የዶክትሬት ትምህርታቸውን በመከታተል ላይ የሚገኙት መጋቢ ጋዶ ቀደም ሲል በናይጄርያ የቢሊሪ መጽሐፍ ቅዱስ ኮሌጅ ዳይሬክተር ነበሩ። ከሆላንድ ሚቺጋን ዌስተርን ቲያሎጂካል ሴሚናሪ የቲያሎጂ የማስተር ዲግሪ የተቀበሉት መጋቢ ማዮ በኪንያ ኤልዶሬት የኤ.አይ.ሲ. ሚሲዮናዊ ኮሌጅ አካዳሚክ ዲን ናቸው። የእነዚህ ሁለት የእግዚአብሔር ባሪያዎች ኅብረትና ማጽናናት ለደራሲው ታላቅ በረከት ነበር። የእነርሱ እገዛ ባይኖር ኖሮ፣ ይህም መጽሐፍ ለፍሬ ባልበቃ ነበር።

በተጨማሪም፣ ደራሲው በዚህ መጽሐፍ ውስጥ የቀረቡትን እውነተኛ ታሪኮች ላካፈሉት በርካታ ተማሪዎቹና ወዳጆቹ ምስጋናውን ያቀርባል። እንደዚሁም ሚሲዮናዊቷ መምህርት ዶረዚ ክላርክ የእንግሊዝኛውን ሰዋሰው ፈር ስላስያዘችለትና ሚካኤል ባተርማንም በበርካታ ተግባራዊ መንገዶች ስላገዘው ምስጋናውን ያቀርባል። እንደዚሁም መጽሐፉ በተለይ ለኢትዮጵያውያን እንባቢያን ወደ አማርኛ እንዲተረጎም ሐሳብ በማቅረብ ያበረታቱኝን ፖል ኤንዝና የኤስ. አይ. ኤም. ሚዲያ ሠራተኞችን፣ ረቂቅ ትርጉሙን ያዘጋጁትን አቶ ግርማዊ ቡሽ፣ በእርማቱ ሥራ የተሳተፉትን ወ/ት ዴቦራ ተገኘወርቅ፣ ወ/ሮ ራሔል ተገኘወርቅ፣ ወ/ት ማሩት ሰይፋ፣ አቶ ወንድሙ ኃይሉን፣ የመጨረሻውን የአርታኢነት ተግባር ያከናወኑትን ሚስ ሩት ክሪመርና አቶ ዓቢይ ደምሴን፣ የሸፋኑን ሥዕል ያዘጋጁትን አቶ አንተነህ አያሌው፣ ትርፍ ጊዜያቸውን በመሠዋት ጽሑፉን በኮምፕዩተር ታይፕ ያደረጉትን ወ/ት ትዕግሥት ኃይሉን ከልብ ያመሰግናል። በተለይም ደራሲው ሰብአዊ ድክመት ሳይሰማት በማያቋርጥ ጸሎቷና በፍቅር ድጋፍዋ መጽሐፉ እንዲጻፍ ላበረታታቸው ባለቤቱ ለኤስቴር የላቀ ምስጋና ያቀርባል። ከሁሉም በላይ፣ ደራሲው የፍጥረታት ሁሉ አምላክ ለሆነው፣ ይህም መጽሐፍ ለተጻፈለትና ሥራውንም ለመፈጸም ብቻውን በብርታቱና በምሪቱ ላስቻለው እግዚአብሔር ምስጋናና ውዳሴ ያቀርባል።

ዊልበር አዶኖቫን

ማውጫ

መግቢያ

ሀ. የ«ንጽረተ-ዓለም» ትርጉም ምንድን ነው?	4
ለ. እውን ባህላዊ አፍሪካዊ ንጽረተ-ዓለም አለ?	5
ሐ. መጽሐፍ ቅዱሳዊ የሆነ ሥነ-መለኮት እንዴት ልንገነባ እንችላለን?	6
መ. ከዚህ ቀደም መጽሐፍ ቅዱሳዊና አፍሪካዊ የሆነ ሥነ-መለኮት ለማዋቀር በተደረገው ጥረት ያጋጠሙ ችግሮች ምንድን ናቸው?	7
ሠ. እነዚህን ያጋጠሙንን ችግሮች በማሸነፍ፣ እውነተኛ መጽሐፍ ቅዱሳዊና እውነተኛ አፍሪካዊ ሥነ-መለኮት ልንገነባ የምንችለው እንዴት ነው?	8

1. ማንን እና ምንን እንመን?

ሀ. በአንድ ነገር ወይም ሰው ግመን ሲባል ምን ማለት ነው?	11
ለ. እውነት ምንድን ነው?	13
ሐ. እውነትን ከወዴት ልናገኝ እንችላለን?	14
- ኢየሱስ ከሌሎች የሃይማኖት መምህራን ጋር ሲወዳደር	15
- የኢየሱስ ተአምራት ማረጋገጫ	17
መ. የምናምነው ነገር በተግባራችን ላይ ተጽዕኖ የሚያሳድረው እንዴት ነው?	18
ሠ. እውነት የሆነውን ነገር ስታምን ምን ይከሰታል? ውሸት የሆነውንስ ስታምን?	19
ረ. ማንን እንመን?	20

ማጠቃለያ

2. መጽሐፍ ቅዱስ - የእምነታችን መሠረት

ሀ. መጽሐፍ ቅዱስ እንዲያው የሰዎች ቃል ሳይሆን፣ የእግዚአብሔር ቃል እንደ ሆነ እንዴት ልናውቅ እንችላለን?	24
- የሐዋርያት ምስክርነት መረጃ	25
- የትንቢት መረጃ	25

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና በአፍሪካውያን ዕይታ	
- አንዳንድ የተፈጸሙ ትንቢቶች ምሳሌዎች	26
- መጽሐፍ ቅዱስ የእግዚአብሔር ቃል እንደሆነ	
የሚያረጋግጥ ሌላ መረጃ	28
- የመጽሐፍ ቅዱስ አንድነት	29
- የሰውን ሕይወት ለመስጠት መጽሐፍ ቅዱስ የያዘው ኃይል	30
- የጸሎት መልሶች	30
ለ. መጽሐፍ ቅዱስ ከእግዚአብሔር የተሰጠ ብቸኛ መንገድ ነው፤ ወይስ ሌሎችም ከእግዚአብሔር ዘንድ የተላኩትን መንገዶች ያካተቱ መጻሕፍት አሉ?	31
ሐ. ኢየሱስ ስለ መጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣንና ትክክለኛነት ምን አስተማረ?	31
መ. በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የሚታዩ የአሳብ ግጭቶችስ?	33
ሠ. በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የማንረዳቸውስ ነገሮች?	34
ረ. በብሉይና አዲስ ኪዳን መካከል ያለው ግንኙነት ምንድን ነው?	35
ሰ. መጽሐፍ ቅዱስ በእስትንፋሱ-እግዚአብሔር ተጻፈ ሲባል ምን ግለት ነው?	37
ግጦታለያ	40

3. መጽሐፍ ቅዱስ ወደ እኛ እንዴት እንደ መጣ 43

ሀ. መጽሐፍ ቅዱስን እንዴት አገኘን?	44
- በመጀመሪያ ሥነ-ቃል ነበር	44
- የሥነ-ቃል መጻፍ መጀመር	44
- የመጽሐፍ ቅዱስ ቀናና ምንድን ነው?	45
- ሴፕቱዋጀንት	47
- ቩልጌት	47
- ጥንታዊ መዛግብት	47
- የእንግሊዝኛ መጽሐፍ ቅዱስ የመነጨው ከምንድን ነው?	47
ለ. መጽሐፍ ቅዱስ ከአንዱ ቋንቋ ወደ ሌላው በመተርጎሙና ለበርካታ መቶ ዓመታት ከትውልድ ትውልድ እየተላለፈ በመምጣቱ ተለውጦ ይሆን?	49
- የሙት ባሕር የመጻሕፍት ጥቅልሎች	49
- የመጽሐፍ ቅዱስ ዋነኛ አስፈላጊ መዛግብት የትኞቹ ናቸው?	50
ሐ. ዐበይት የእንግሊዝኛ ትርጉም መጽሐፍ ቅዱሶች የትኞቹ ናቸው?	51

ግውጫ

መ. የርዎ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን መጽሐፍ ቅዱስ የተለየው ለምንድን ነው?	52
ሠ. ከሁሉም ትክክለኛ የሆነው የእንግሊዘኛ መጽሐፍ ቅዱስ እትም የትኛው ነው?	54
ግጦቃለያ	55
4. ልንረዳው የማንችለው አምላክ	58
ሀ. ከአፍሪካ ባህላዊ ሃይማኖቶችና ከተፈጥሮ ስለ እግዚአብሔር ምን ልንማር እንችላለን?	59
ለ. በመጽሐፍ ቅዱስ ስለ እግዚአብሔር የተሰጠን ተጨማሪ መገለጥ ምንድን ነው?	62
ሐ. እንዴት እንደ አምላክ ሦስት አካላት ሊሆን ይችላል?	63
መ. እግዚአብሔር ሰው በሆነ ጊዜ ምን ተከሰተ?	66
ሠ. እግዚአብሔር በእንደ ጊዜ በሁሉም ስፍራ ሊገኝ የሚችለው እንዴት ነው?	69
ግጦቃለያ	70
5. ኢየሱስ ክርስቶስ - እግዚአብሔርን የገለጸው «ሰው»	73
ሀ. መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ ምን ይነግረናል?	
እርሱ ግን ነው?	74
ለ. በኢየሱስ ክርስቶስ የተገለጹ የእግዚአብሔር ባሕርያት የትኞቹ ናቸው?	77
- የእግዚአብሔር ሁሉን ጾይነትና ቸርነት	77
- የእግዚአብሔር ሉዓላዊነትና ሁሉን አዋቂነት	82
- የእግዚአብሔር ፍቅር	88
- የእግዚአብሔር ርኅራኄና መልካምነት	91
- የእግዚአብሔር ቅድስናና ቁጣ	95
- የእግዚአብሔር ፍትሕና ምሕረት	101
- የእግዚአብሔር ዘላለማዊ ህልውናና አለመለወጥ	104
ሐ. ከእግዚአብሔር ስሞች ስለ እግዚአብሔር ምን እንግራለን?	108
ግጦቃለያ	114

6. ሰው - ገዥውና ዓመፀኛው

118

ሀ. እኛ ማን ነን? ከየትስ መጣን?

119

- ዘመናዊው ሳይንስ ስለ ሰው ነፍሳት ጅግረ ምን ይላል?

124

- ሰዎች ከእናሳ እንስሳት በአዝጋሚ ለውጥ እያደጉ

እንደ መጡ የሚናገረውስ ፍልስፍና ምን ይላል?

125

- መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ወንድና ሴት ጅግረ ምን ይላል?

128

ለ. ለምን እንኖራለን?

129

ሐ. ሰዎች በእግዚአብሔር አምሳል የተፈጠሩት እንዴት ነው?

130

- የእግዚአብሔር አምሳል የእግዚአብሔርን ባሕርይ

ሊያንጸባርቅ

131

- የእግዚአብሔር አምሳል የእግዚአብሔርን

ጠባያት ሊያንጸባርቅ

132

መ. እውን ሰው ከእንስሳት ይለያል?

133

ሠ. ሰው ለእግዚአብሔር ባለመታዘዙ ምን ተከሰተ?

135

ረ. እግዚአብሔር ሰውንና ምድርን በመርገሙ ምን ተከሰተ?

136

ሰ. ኃጢአት በሰው ሁሉ ላይ የደረሰው እንዴት ነው?

138

ሸ. ኃጢአተኞች ሆነን የተወለድነው ለምንድን ነው?

138

ማጠቃለያ

141

7. ኢየሱስ ክርስቶስ - የደኅንነታችን ምንጭ

144

ሀ. የእግዚአብሔር ፍቅርና ይቅርታ ምን ያህል ታላቅ ነው?

148

ለ. የሰው ደኅንነት የተከናወነው እንዴት ነው?

151

- የክርስቶስ መሥዋዕት

153

- መጽሐፍ ቅዱሳዊ የኃጢአት ፍች

156

ሐ. የደኅንነት ፍች ምንድን ነው?

159

- ደኅንነት ከዚህ ቀደም

159

- ደኅንነት ባሁኑ ጊዜ

160

- ደኅንነት በሚመጣው ጊዜ

160

መ. የደኅንነት ውጤቶች ምንድን ናቸው?

161

ሠ. ደኅንነት ከአፍሪካ ችግሮች ጋር የሚዛመድባቸው

አንዳንድ መንገዶች የትኞቹ ናቸው?

166

ፈ. ቅድስና ምንድን ነው?	168
- ቅድስና ከዚህ ቀደም	168
- ቅድስና ባሁኑ ጊዜ	169
- ቅድስና በሚመጣው ጊዜ	172
ሰ. የኢየሱስ ክምት መነሣት እውነት እንደ ሆነ እንዴት እናውቃለን?	173
ዘ. በዛሬው ጊዜ የክርስቶስ ትንሣኤ ለክርስቲያኖች የሚሰጠው ትርጉም ምንድን ነው?	177
ተ. የክርስቶስ ዕርገት ዓላማ ምን ነበር? አሁንስ ምን በማድረግ ላይ ይገኛል?	179
በ. የሚድነው ግን ነው?	181
ግጠቃለያ	185

8. መንፈስ ቅዱስ - ክርስቲያኖችን የሚቀድሰውና የሚያበረታታው

ሀ. መንፈስ ቅዱስ አካል እንደ ሆነ እንዴት እናውቃለን?	190
ለ. መንፈስ ቅዱስ አምላክ እንደ ሆነ እንዴት እናውቃለን?	191
ሐ. መንፈስ ቅዱስ ከወልድና ከአብ የተለየ አካል ነው?	191
መ. በመጽሐፍ ቅዱስ ሥራውን ለመግለጽ ከተጠቀሱት ተምሳሌቶች፣ ስለ መንፈስ ቅዱስ ምን እንግልጥ?	192
- መንፈስ ቅዱስ እንደ እሳት	192
- መንፈስ ቅዱስ እንደ ሕያው ውኃ	193
- መንፈስ ቅዱስ እንደ ርግብ	194
- መንፈስ ቅዱስ እንደ ተቀደሰ ዘይት	195
- መንፈስ ቅዱስ እንደ ነፋስ	196
ሠ. ዛሬ መንፈስ ቅዱስ በግያምት ሰዎች መካከል ምን ይሠራል?	196
- መንፈስ ቅዱስ በዓለም የከፋትን መበራከት ይከላከላል	196
- መንፈስ ቅዱስ ሰዎችን ስለ ኃጢአታቸው በመውቀስ፣ ትኩረታቸውን ወደ ክርስቶስ ይመራል	197
ረ. መንፈስ ቅዱስ ለክርስቲያኖች ምን ይሠራል?	199
ሰ. ለእያንዳንዱ ክርስቲያን የእግዚአብሔር ዕቅድ ምንድን ነው?	200
ዘ. መንፈስ ቅዱስ ክርስቲያኖች ክርስቶስን ይመስሉ ዘንድ እንዴት ይለውጣቸዋል?	201

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና በአፍሪካውያን ዕይታ	
ቀ. ለሁሉም ክርስቲያኖች በአጠቃላይ የመንፈስ ቅዱስ ዕቅድ ምንድን ነው?	207
በ. በመንፈስ ቅዱስ መሞላት ግለት ምን ግለት ነው?	207
- ክርስቲያን በመንፈስ ቅዱስ የሚሞላው እንዴት ነው?	210
- በመንፈስ ቅዱስ መሞላታችንን እንዴት እናውቃለን?	211
- ክርስቲያን በመንፈስ ቅዱስ ከተሞላ ኃጢአት የማይነካው ፍጹም ሰው ይሆናል?	213
ግጥሙ	214

9. ቤተ ክርስቲያን - የተስፋፋች የእግዚአብሔር ቤተሰብ 217

ሀ. ቤተ ክርስቲያን ምንድን ናት?	219
ለ. የቤተ ክርስቲያን አባላት እነማን ናቸው?	221
ሐ. እውነተኛዬቱ የክርስቶስ ቤተ ክርስቲያን የትኛዬቱ ነች?	223
መ. የእግዚአብሔር መቅደስ የሚገኘው የት ነው?	223
ሠ. ቤተ ክርስቲያን የክርስቶስ አካል እንደ ሆነች የሚያሳዩ ሦስት አስፈላጊ ተግባራዊ ተዛምዶች ምንድን ናቸው?	225
- ግንባራ	225
- የኅብረት ጸሎት	228
- መንፈሳዊ ስጦታዎች	233
ረ. ክርስቲያን የትኛውን መንፈሳዊ ስጦታ እንደ ተቀበለ እንዴት ያውቃል?	234
ሰ. ቤተ ክርስቲያን ከሰው ልጅ ጋር ላላት ግንኙነት የእግዚአብሔር ዕቅድ ምንድን ነው?	235
ሸ. የቤተ ክርስቲያን ዓላማ ምንድን ነው?	237
- ምስጋናና አምላኮች-እግዚአብሔር	237
- የወንጌል ስርጭትና ምስክርነት	237
- ሰናይ ምግባራት	238
- ኅብረትና መታነስ	239
- በክርስቶስ የሚገኝ ዘላለማዊ ርስት	239
ቀ. በአዲስ ኪዳን በክርስቶስና በቤተ ክርስቲያን መካከል ያለውን ግንኙነት ለመግለጽ ያገለገሉ ዐበይት ግብራሪዎች ምንድን ናቸው?	240

ግውጫ

በ. እንዲህ የበረከቱ የተለያዩ የእምነት ክፍሎችና አብያተ ክርስቲያናት የሚታዩት ለምንድን ነው?	241
ተ. ኢየሱስ ለቤተ ክርስቲያኑ የሰጣቸው ሥርዓቶች ምንድን ናቸው?	242
- የውጋ ጥምቀት	242
- ቅዱስ ቁርባን	245
ቸ. ዐበይት የቤተ ክርስቲያን አስተዳደር ዓይነቶች የትኞቹ ናቸው?	246
- ኤጲስ ቆጶሳዊ የቤተ ክርስቲያን አስተዳደር	246
- የፕረስቢቴሪያል የቤተ ክርስቲያን አስተዳደር	247
- ኮንግረጊሽያል የቤተ ክርስቲያን አስተዳደር	247
ጎ. በአዲስ ኪዳን መሠረት በአጥቢያ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ የሚገኙ ዐበይት የመሪነት ስፍራዎች የትኞቹ ናቸው?	248
- ሽግግሌ	248
- ዲያቆን	251
ግጦቃለያ	252
10. ክርስቲያንና የመናፍስት ዓለም	256
ሀ. መጽሐፍ ቅዱስ ስለ መናፍስት ዓለምና ከዚያ ዓለም ጋር ስላለን ግንኙነት ምን ይላል?	258
ለ. መላእክት እነማን ናቸው?	259
ሐ. መላእክት ምን ይመስላሉ?	261
መ. የተለያዩ የመላእክት ዓይነቶች የትኞቹ ናቸው?	264
ሠ. የቅዱሳን መላእክት ባሕርያት የትኞቹ ናቸው?	264
ረ. ቅዱሳን መላእክት የእግዚአብሔርን ሰዎች የሚረዱባቸው አንዳንድ መንገዶች የትኞቹ ናቸው?	265
ግጦቃለያ	268
11. የክፋት ምንጭና የሰይጣን ዘዴዎች	271
ሀ. የክፋት ምንጩ ምንድን ነው?	271
ለ. ሌሎች መላእክት በሰይጣን ዓመፅ ውስጥ እንዴት ሊሳተፉ ችሉ?	275
ሐ. የአሁኑን የዓለም እሴቶች ዘይቤ የሚቆጣጠረው ግን ነው?	277
መ. ክርስቲያን ያልሆኑ ሃይማኖቶች ምንጭ ምንድን ነው?	278
ሠ. አጋንንት ምንድን ናቸው?	281

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና በአፍሪካውያን ዕይታ	
ረ. እንደ መጽሐፍ ቅዱስ አገላለጽ፣ የአጋንንት ሥራዎች	
ምንድን ናቸው?	282
- የአጋንንት አሠራር ጥያቄዎች	283
ግጥቃለያ	288

12. መንፈሳዊ ውጊያ 291

ሀ. እንድ ክርስቲያን ወደ ሷላ የሚጎትተውን የጋጢአት	
ተፈጥሮውን እንዴት ሊያሸንፍ ይችላል?	293
ለ. ክርስቲያን የዓለምን ፈተናዎች እንዴት ሊያሸንፍ ይችላል?	296
ሐ. ክርስቲያን የሰይጣንን ጥቃቶች እንዴት ሊያሸንፍ ይችላል?	298
- ተጥተኛ የአጋንንት ጥቃት	302
- ለመንፈሳዊ ውጊያ መንፈሳዊ መሣሪያዎች	305
መ. የመንፈሳዊ ጦር ዕቃዎች ምንድን ናቸው? እንዴትስ	
እንጠቀምባቸዋለን?	306
- እውነት	307
- ጽድቅ	307
- የሰላም ወንጌል	307
- እምነት	307
- ደኅንነት	309
- የእግዚአብሔር ቃል	309
- ጸሎት	309
- ትሕትና	310
ግጥቃለያ	311

13. በባህላዊ እምነቶችና ልምዶች ላይ የመጽሐፍ 314

ቅዱስ አመለካከት

ሀ. መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ሙታን መናፍስት ምን ያስተምራል?	316
ለ. ክርስቲያን ከቅድመ-ትውልዶቹ ጋር ስለሚኖረው	
ግንኙነት፣ መጽሐፍ ቅዱስ ምን ይላል?	319
ሐ. የሙታንን መናፍስት በተመለከተ፣ እውነቱ ምንድን ነው?	
በአጋንንት የመታለል ውጤቱ ምንድን ነው?	322
መ. በጋጂን ስለ መያዝ የመጽሐፍ ቅዱስ አመለካከት ምንድን ነው?	324

ማውጫ

ሠ. የአጋንንት ተጽዕኖ የደረሰባቸውን ወይም በአጋንንት ቁጥጥር ሥር የወደቁትን ሰዎች ክርስቲያኖች እንዴት ሊረዱላቸው ይችላሉ?	326
ረ. መጽሐፍ ቅዱስ ስለ መንግሥተ ሰማይና ሲኦል ምን ይላል?	329
ሰ. መጽሐፍ ቅዱስ ከሙታን ጋር ስለ መነጋገር ምን ይላል?	332
- ክርስቲያን ከሙታን ጋር ስለ መነጋገር ምን ምላሽ ሊናረው ይገባል?	333
ሸ. በአካለ መጠን መድረሻ ባህላዊ ሥርዓቶች ላይ የመጽሐፍ ቅዱስ አመለካከት ምንድን ነው?	335
- የሴት ልጅ ግርዘት እንደ አካለ መጠን መድረሻ	336
- መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ግርዘት የሚሰጠው አጠቃላይ ትምህርት	339
- በአካለ መጠን መድረሻ ባህላዊ ልምዶች ላይ የመጽሐፍ ቅዱስ አጠቃላይ አመለካከት	340
- ለጎሳዊ የአካለ መጠን መድረሻ ልምድ ክርስቲያናዊ አማራጭ	341
ቀ. መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ምትሐት ምን ይላል?	343
- በምትሐት ስለ መገልገል የክርስቲያን ምላሽ ምንድን ነው?	347
በ. መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ምዋርተኝነት ምን ይላል?	348
- እግዚአብሔር ምዋርተኝነትን የሚኮንነው ለምንድን ነው?	350
- ለምዋርተኝነት የክርስቲያን ምላሽ ምንድን ነው?	351
ግጠቃለያ	352
14. አምስት አስፈላጊ ጉዳዮች በአፍሪካ - አመራር፥ የሐሰት ነቢያት፥ ቅይጥነት፥ አማላጆች፥ መንግሥት	355
ሀ. በዛሬው ጊዜ እግዚአብሔር ክርስቲያኖችን የሚመራው እንዴት ነው?	356
ለ. ክርስቲያን ሐሰተኛና እውነተኛ ነቢያትን የሚለየው እንዴት ነው?	362
ሐ. የመቀየጥ ችግሮች - ክርስቲያን ሊሳተፍባቸው የሚችሉባቸው ልማዶች፥ ሥርዓቶችና ሌሎች ባህላዊ ልምዶች የትኞቹ ናቸው?	363

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና በአፍሪካውያን ዕይታ	
መ. በሰውና በእግዚአብሔር መካከል ሊያግልድ	
የሚችል ግን ነው?	369
ሠ. ክርስቲያን ለአንድ መንግሥት የሚኖረው	
ጋላፊነት ምንድን ነው?	370
ግጥቃለያ	374
15. ቤተ ክርስቲያንና ባህላዊ መድልዎ	378
ሀ. መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ክርስቲያኖች ባህላዊ ጅግሬ (ጎሳ፣	
ነገድ፣ ዘርና ድንጋጌ) ምን ይላል?	379
ለ. የተለያዩ ባህል ባላቸው አባላት ሳቢያ በቤተ ክርስቲያን	
ውስጥ የተከሰቱ አንዳንድ ችግሮች የትኞቹ ናቸው?	383
ሐ. በቤተ ክርስቲያን ውስጥ የባህላዊ መድልዎ	
ችግሮች እንዴት ይታለሉ?	385
መ. ከተለያዩ ባህሎች፣ ዘሮችና ድንጋጌዎች አኳያ እግዚአብሔር	
ለቤተ ክርስቲያን ያለው ዕቅድ ምንድን ነው?	388
ግጥቃለያ	390
16. ጋብቻ፣ ወሲብና ቤተሰብ ከመጽሐፍ	
ቅዱስ አንጻር	393
ሀ. ለጋብቻ የእግዚአብሔር ዕቅድ ምንድን ነው?	394
- ጋብቻ የእግዚአብሔር አሳብ ነበር	394
- ጋብቻ - በሰብአዊ ግንበረሰብ የመጀመሪያው ተጽዎ	395
- ለጋብቻ የእግዚአብሔር ዕቅድ	396
- የእግዚአብሔር ዕቅድ በጋብቻ ውስጥ ለሚኖር አንድነት	398
ለ. ለባሎችና ለሚስቶች የእግዚአብሔር ዕቅድ ምንድን ነው?	400
- የእግዚአብሔር ዕቅድ ለባል	400
- የእግዚአብሔር ዕቅድ ለሚስት	401
- የእግዚአብሔር ዕቅድ ለባልና ለሚስት እንደ ወላጆች	403
ሐ. ስለ ወሲብ የእግዚአብሔር ዕቅድ ምንድን ነው?	404
- የምኞት ችግር	406
- ፍቅር ወይስ ምኞት?	407

ማውጫ

መ. ለክርስቲያኖች ቤተሰባዊ ሕይወት የእግዚአብሔር ዕቅድ ምንድን ነው?	410
ሠ. ካሉን በላይ ስለ ማግባት የመጽሐፍ ቅዱስ አመለካከት ምንድን ነው?	411
ረ. እግዚአብሔር ስለ ፍች ምን ይላል?	416
- ችግሮች በጋብቻ ውስጥ	417
ሰ. የትዳር ንደኛ ስለ መምረጥ አንዳንድ መጽሐፍ ቅዱሳዊ መመሪያዎች ምንድን ናቸው?	418
ሸ. ክርስቲያን ባለትዳሮች የመካንነትን ችግር እንዴት ይወጣሉ?	420
ማጠቃለያ	422
 17. የመከራና የሕመም፣ የአስማት፣ የጥንቆላና የጉቦኛነት ተያያዥ ችግሮች	426
ሀ. መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ሰው ልጆች መከራ መተበል ምን ይላል?	427
ለ. የበሽታ መነሻዎች ምንድን ናቸው?	436
ሐ. ክርስቲያን አስማት፣ ጥንቆላ፣ ምትሐት፣ እርግግንና ድግምትን እንዴት መቋቋም ይችላል?	443
- ክርስቲያኖች አስማት፣ ምትሐት፣ ድግምት፣ ወይም እርግግን እንደ ተደረገባቸው ሲጠረጥሩ ምን ማድረግ አለባቸው?	448
መ. ክርስቲያን የጉቦኛነትን ችግር እንዴት ሊመለከት ይገባል?	449
- መጽሐፍ ቅዱስ ስለ ጉቦ ምን ይላል?	450
- ጉቦ ስሕተት የሆነው ለምንድን ነው?	451
ማጠቃለያ	453
 18. የክርስቶስ መመለስና የዘመን መጨረሻ	457
ሀ. ታሪክ ወዴት እያመራ ነው?	458
- እግዚአብሔር በዓለም ውስጥ ምን እየሠራ ነው?	459
- ሰይጣን በዓለም ውስጥ ምን እየሠራ ነው?	463
ለ. የዚህን ዘመን ፍጻሜ የሚመለከቱ ክስተቶች ምንድን ናቸው?	465
- ስለ እስራኤል ሕዝብ የተሰጡ ትንቢቶች	466

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና በአፍሪካውያን ዕይታ	
- ስለ ሰይጣን የተሰጡ ትንቢቶች	467
- ስለ ቤተ ክርስቲያን የተሰጡ ትንቢቶች	469
- በግንባረሰቡ ውስጥ ስለሚኖሩ ሁኔታዎች የተሰጡ ትንቢቶች	470
- ስለ ተፈጥሮአዊው ዓለም የተሰጡ ትንቢቶች	471
ሐ. የክርስቶስ ዳግም ምጽአት ምን ይመስል ይሆን?	471
መ. ክርስቶስ መቼ ይመለሳል?	474
ሠ. አንድ ሰው ለዚህ ዘመን የመጨረሻ ክስተቶችና ለክርስቶስ መመለስ እንዴት ሊዘጋጅ ይችላል?	475
ረ. ክርስቶስ በሚመለስበት ጊዜ ስለሚኖሩ የክስተቶች ቅደም ተከተል ከሚናገሩት ዐበይት ጽንሰ-አሳቦች (ቲዎሪዎች) አንዳንዶቹ ምንድን ናቸው?	479
ሰ. ክርስቶስ ለምን ይመለሳል?	481
1. ኢየሱስ ሕዝቡን ወደ ፊት ይሰበስባል	482
2. ኢየሱስ ሙታንን ሁሉ ያስነግዳል	482
3. ኢየሱስ ባሪያዎቹን፣ ቅዱሳኑንና ነቢያቱን ይቆጣጠራል	483
4. ኢየሱስ ሰይጣን በዚህ ዓለም ላይ ያለውን ቁጥጥር ከፍጻሜ ያደርሳል	483
5. ኢየሱስ ከተግባራቸው አኳያ በሰዎች ሁሉ ላይ ፍርድ ይሰጣል	483
6. ኢየሱስ በዚህ ዓለም ላይ የጽድቅ መንግሥት ይመሠርታል	486
7. ኢየሱስ አዲስ ሰግድና አዲስ ምድር ይፈጥራል፤ ተፈጥሮንም ሁሉ ወደ ፍጹምነት ያድሰዋል	488
ግጦታለያ	488
የታላት ፍቺ	491

መግቢያ

ካሌብ ክእገሩ የአፍሪካዊ ሚሊዮን ድርጅት ጋር ወደ ገጠር ወጣ ብሎ በባህላዊ ወግ በተያዙት ሕዝቦች መካከል የቤተ ክርስቲያን ግጽጽም ተግባር እንዲያከናውን ተመድቦ ነበር። በዚያች መንደር ክርስቲያኖች ካለመኖራቸውም በላይ፣ የመንደሩ ሽግግሌዎች በወንጌሉ ሥራ አልተደሰቱም ነበር። በባህላዊ እምነቶቻቸው ጠንካሮች ነበሩ። ለጥቂት ወራት የተደረገው ስብከትም ፍሬ አላሳየም። ካሌብ ወንጌሉ የባህሉን ግርዶሽ በጣጥሶ እንዲያልፍ ጸለየ።

በዚያን ዓመት በመንደሪቱ በቂ ዝናብ አልተገኘም ነበር። አዝመራ ቢዘራም ይጠወልግ ነበርና፣ የመከሩ ጉዳይ ተስፋ የሚጣልበት አልሆነም። ስለ ሆነም ዝናብ በጣም አስፈላጊ ነበር ። በዚህ አጋጣሚ ዕድሉን ለመጠቀም ካሌብ ወደ መንደሪቱ ሽግግሌዎች ቀረበ። ዝናብ እንዲመጣ ወደ መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር ቢጸልይ ይደግፉ እንደ ሆነ ጠየቃቸው። በጣም ደስ አላቸው። ይሁንና፣ ካሌብ በጸሎቱ ላይ ቅድመ-ሁኔታን አስቀመጠ።

የመጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር ዝናብ በመስጠት ጸሎቱን ቢመልስ፣ ቃሉ (መጽሐፍ ቅዱስ) እውነት እንደ ሆነ ይስማሙ ይሆን? ወሩን ሁሉ ሲነግራቸው እንደ ነበረው፣ ጸሎቶቹ ሁሉ ምላሽ የሚያገኙበትና ሰዎች የኃጢአት ይቅርታ ሊያገኙ የሚችሉበት በኢየሱስ ክርስቶስ ብቻ እንደ ሆነ ያምኑ ይሆን? ሽግግሌዎቹ እናምናለን በማለት በካሌብ ቅድመ-ሁኔታዎች ተስማሙ።

ካሌብም ወደ ቤቱ ተመልሶ ይጸልይ ጀመር። የእግዚአብሔር ቃል እውነትና የእነዚህ ወገኖች ነፍሳት ፈተና ላይ ወድቀው ነበር። ካሌብ ለ28 ሰዓታት በጉልበቱ ተንበርክቶ ጸለየ። በመጨረሻም፣ እግዚአብሔር ለረዥም ጊዜ ሳያጽርጥ የሚወርድ፣ ከባድ ዝናብ አመጣ። በዚህም ጊዜ፣ ካሌብ በጭቃው ውስጥ እየተንበጫረቀ የመንደሩ ሽግግሌዎች ወደ ተሰባስቡበት ግቢ ደረሰ። እነርሱም ለመስማትና ለማመን ተዘጋጅተው ነበር። ብዙም ሳይቆይ የአመኑት ሰዎች ለጸሎትና ለመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት በካሌብ ቤት ይሰበሰቡ ጀመር። በእነዚህ አማኞች ቤተ ክርስቲያን የተመሠረተች ስትሆን፣ እስከ ዛሬም ድረስ በማደግ ላይ ትገኛለች።

ይህ እውነተኛ ታሪክ የዚህን መጽሐፍ ርዕሰ-ጉዳይና የመጽሐፍ ቅዱሱን እግዚአብሔርን ያስተዋውቃል። ይህ እግዚአብሔር በተገኘበት ስፍራ ሁሉ፣ እርሱ ከሁሉም በላይ ነው። በመሆኑም፣ እርሱን ግግኘት ግለት በሕይወት ከሁሉም የላቀ ሀብት ግግኘት ግለት ነው።

ለመሆኑ፣ እግዚአብሔር በትክክል ምን እንደሚመስል ታውቃለህ? ምናልባትም እግዚአብሔር እንዴት ሦስት አካላት ሊሆንና መልሶ

ደግሞ እንዴት አንድ አምላክ እንደሚሆን ጥያቄ ፈጥሮብህ ይሆናል። መጽሐፍ ቅዱስ ከየት እንደመጣ ለሌላው ሰው ልታብራራለት ትችላለህ? ክርስቶስ እግዚአብሔር ቢሆን ኖሮ እንዴት በኃጢአት ይፈተናል ብለህስ ተደንቀህ ታውቃለህ? ከፋ መናፍስት ከወዴት ይመጣሉ? ክርስቲያን አንድ ሰው ቢረገመው ምን ሊያደርግ እንደሚችል ታውቃለህ? ልጅ ለመውለድ ያልቻሉትን መካን ባለትዳሮች እንዴት ትመክራለህ? ክርስቲያን ለቅድመ-ትውልዶቹ ምን ኃላፊነት ይኖረዋል? ቤተ ክርስቲያን ከአንድ በላይ ጋብቻን ልታስወግድ የምትችልበት መጽሐፍ ቅዱሳዊ መንገድ የትኛው ነው? ይህ መጽሐፍ እነዚህንና ከአፍሪካ ክርስትና ጋር ተዛማጅነት ያላቸውን በርካታ ሌሎች ጉዳዮች ይመለከታል።

ይህ የመግቢያ መጽሐፍ እንደ መሆኑ፣ የክርስትናን ሥነ-መለኮት ቅኝት ከባህላዊ የአፍሪካ ዕይታ አንጻር በማዛመድ ሊነበብ በሚችል መልኩ ያቀርባል። ይህንን ዓላማ በመንተራስ፣ የክርስትና እውነተኛን ከባህላዊ የአፍሪካ ሕይወት ዓውድ ጋር በሚዛመዱበት መልኩ ይዳስሳል። በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ሌሎች የሥነ-መለኮት ምሁራን የበለጠ ጥልቅ ምርምር ሊያደርጉባቸው የሚገቡ አንዳንድ ጉዳዮችም ይነሣሉ። በመሆኑም፣ ምናልባትም ይህ መጽሐፍ የአፍሪካ ደራሲያን የራሳቸውን የጥናት ውጤት እንዲህ በተጻፈ መልኩ እንዲያዘጋጁ ያነቃቃቸው ዘንድ ደራሲው ልባዊ ጸሎቱን ያቀርባል። እንዲሁም፣ በዚህ መጽሐፍ ያልተካተቱትን አስፈላጊ ጉዳዮች የማቅረቡም ጉዳይ ሊተኮርበት ይገባል።

ምንም እንኳ ይህ መጽሐፍ እያንዳንዱን የሥነ-መለኮት ጥያቄ ባይመልስም፣ ይበልጥ አስፈላጊና አስቸጋሪ የሆኑትን ጉዳዮች ለማቅረብ ጥረት ያደርጋል። ለተጨማሪ ምንባብ የሚረዱ መጻሕፍት ከእያንዳንዱ መጽሐፍ በስተ መጨረሻ ላይ ተጠቁመዋል። እነዚህም መጻሕፍት በተለይ የተመረጡት ለማንበብ ስለሚቀሩ፣ ወይም የርዕሰ-ጉዳዩን ጭብጥ በተሻለ ሁኔታ ስለሚሸፍኑ፣ ወይም ለአፍሪካ ዓውድ ልዩ ትኩረት ስለሚሰጡ ነው። አንባቢው እነዚህን መጻሕፍት ባቅራቢያው ከሚኖር የመጽሐፍ

ቅዱስ ኮሌጅ ቤተ መጽሐፍ ሊያገኝ የሚችል ከሆነ፤ አንዱን ወይም ሁለቱን ቢያነብ መልካም ነው።

በእያንዳንዱ ምዕራፍ መጨረሻ፣ ጥያቄዎችና የቡድን መልመጃዎች ተሰጥተዋል። እነዚህ የቤት ሥራዎች የተዘጋጁት የምዕራፉን እውነታ በአንባቢው አእምሮ ውስጥ ለመቅረጽ ነው። በመሆኑም፣ እነዚህ የምዕራፉ ክለሳዎች ብቻ ሳይሆኑ፣ እውነታን ከተጨባጭ የሕይወት ልምዶች ጋር የሚያዛምዱ ናቸው። አንባቢው እነዚህን መልመጃዎች ከሌሎች ክርስቲያኖች ጋር ቢሠራ መልካም ነው።

በአፍሪካ ቤተ ክርስቲያን በፍጥነት እያደገች ነው። አንዳንዶችም አህጉሪቱ በ2000 ዓ.ም. በዓለም ከሁሉም የምትልት ክርስቲያናዊት ክፍለ ዓለም እንደምትሆን ይናገራሉ። ምንም እንኳ አባባሉ እውነት ሊሆን ቢችልም፣ ብዙ የአፍሪካ ክርስቲያኖች አሁኑም ከባህላዊ ጥያቄዎችና ምላሽ ካላገኙላቸው ችግሮች ጋር በመታገል ላይ ናቸው። ይህ ማለት ግን ለጥያቄዎቹ ምላሾች የሉም ማለት አይደለም። ይልቁንም፣ ብዙ አብያተ ክርስቲያናት፣ የቤተ ክርስቲያን መሪዎችና ሚሲዮናውያን የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርት በቤተ ክርስቲያናቸው ውስጥ ከሚገኙ ሰዎች ልዩ ችግሮች ጋር ለማጣመድ አልቻሉም ማለት ነው። ስለዚህ የዚህ መጽሐፍ ዓላማ ለእንደዚህ ዓይነቶቹ ጥያቄዎች ከመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ መልሳቸውን መስጠት ነው።

መጽሐፍ ቅዱስ ከእግዚአብሔር ለሰው ልጅ ሁሉ የወረደ መገለጥ በመሆኑ፣ የመጽሐፍ ቅዱስ እውነት የተዘጋጀው ለአንድ የሕዝብ ቡድን ብቻ አልነበረም። እግዚአብሔር «እናንተ የምድር ዳርቻ ሁሉ፣ እኔ አምላክ ነኝና፣ ከእኔም በቀር ሌላ የለምና ወደ እኔ ዘወር በሉ ትድኑማላችሁ» ይላል (ኢሳ. 45:22)። በመሆኑም፣ የመጽሐፍ ቅዱስ መልእክት በሁሉም ጊዜ ለሚኖሩ ሰዎች ሁሉ እንዲደርስ የታሰበ ነው። ይሁንና፣ ለእያንዳንዱ የሕዝብ ቡድን የመጽሐፍ ቅዱስ እውነት እንግዳ ነገር መስሎ ይታያል - ከሰው ሳይሆን ከእግዚአብሔር የመጣ መገለጥ ነውና። እግዚአብሔር ሰዎች የቃሉን መልእክት እንዲረዱ ስለሚፈልግ፣ መጽሐፍ ቅዱስ በዓለም ለያንዳንዱ የሕዝብ ቡድን ትርጉም መስጠቱ በጣም አስፈላጊ ነገር ነው።

ይህ መጽሐፍ የመጽሐፍ ቅዱስን እውነት ከአፍሪካ ሁኔታ አንጻር ለመግለጽ ይፈልጋል። በመሆኑም፣ ክርስቲያናዊ ሥነ-መለኮትን ከአፍሪካዊ

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ክርስትና በአፍሪካውያን ዕይታ

ዕይታ አንጻር ለግዳበር የተደረገ ጥረት ነው። ይህንንም ለማድረግ የሚከተሉትን ዋና ዋና ጥያቄዎች መመለስ ያቻላል፡-

ሀ. የ«ንጽረተ-ዓለም» ትርጉም ምንድን ነው?

ለ. እውን ባህላዊ አፍሪካዊ ንጽረተ-ዓለም አለ?

ሐ. መጽሐፍ ቅዱሳዊ የሆነ ሥነ-መለኮት እንዴት ልንገነባ እንችላለን?

መ. ከዚህ ቀደም መጽሐፍ ቅዱሳዊና አፍሪካዊ የሆነ ሥነ-መለኮት ለማዋቀር በተደረገው ጥረት ያጋጠሙ ችግሮች ምንድን ናቸው?

ሠ. እነዚህን ያጋጠሙንን ችግሮች በማሸነፍ፣ እውነተኛ መጽሐፍ ቅዱሳዊና እውነተኛ አፍሪካዊ ሥነ-መለኮት ልንገነባ የምንችለው እንዴት ነው?

ሀ. «የንጽረተ-ዓለም» ትርጉም ምንድን ነው?

ከቃሉ አንደኛውን ረዳው፣ ንጽረተ-ዓለም አንድ ሰው ስለሚኖርባት ዓለም የሚኖረው ዕይታ ወይም አመለካከት ሲሆን፣ ይኸውም በእርሱና በሌሎች ላይ የሚደርሱትን ክስተቶች የሚረዳበትና የሚተረጎምበት ብሎም ሕይወትንና የሚኖርባትን ዓለም የሚረዳበት መንገድ ነው። እንደዚሁም አንድ ሰው እውነት ስለ ሆነውና እውነት ስላልሆነው ነገር የሚኖረው እምነት ማለት ነው።

በዓለም የተለያዩ የሕዝብ ቡድኖች የተለያዩ አመለካከቶች አሉአቸው። አንድ ዓይነት ቋንቋ ቢናገሩም እንኳ፣ ሕይወትን የሚረዳበትና የሚገልጹበት መንገድ አንዱን ለሌላው እንግዳ ያደርገዋል። አንድ ሰው የያዘው የዓለም አመለካከት በሚኖርበት የሕዝቦች ቡድን አስተሳሰብ ላይ ይመሠርታል። ባደገበት ጎብረተሰብ፣ ባስተማረው ቤተሰብና መምህራን አመለካከት ላይ ይመሠረታል። የአንድ ሕዝብ ንጽረተ-ዓለም የተወሰኑ የሕዝብ ቡድኖች ለምን አኗኗራቸውን እንደዚያ እንደሚያደርጉ ለመረዳት አንድ ቁልፍ ነው።

መጽሐፍ ቅዱስም የራሱ የሆነ የዓለም አመለካከት አለው። መጽሐፍ ቅዱስ ከእግዚአብሔር የተላከ መገለጥ ስለ ሆነ፣ አመለካከቱ ትክክለኛ የእውነታ ዕይታ ነው። አንድ ሰው የእግዚአብሔርን እውነት በትክክል እንዲረዳ ከተፈለገ፣ ከራሱ አመለካከት ጋር የሚቃረኑ አንዳንድ ነገሮች ቢኖሩበትም እንኳ፣ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የተረበውን አመለካከት

መቀበል አለበት። በዚህ መጽሐፍ የመጽሐፍ ቅዱስ አመለካከት ከተለያዩ የሰብአዊ ልምድ ገጽታዎች አኳያ ይቀርባል።

ለ. እውን ባህላዊ አፍሪካዊ ንጽረተ-ዓለም አለ?

በዓለም ሁሉም የሕዝብ ቡድን የራሱ የሆነ አመለካከት አለው። ይህም ሲወርድ ሲዋረድ በመጣው ባህል ላይ የሚደገፍ ነው። የተለያዩ የሕዝብ ቡድኖችን ከግጥናት እንደምንረዳው፣ በበርካታ አፍሪካዊ ባህላዊ ቡድኖች መካከል አንዳንድ ጠንካራ ተመሳሳይነቶች አሉ። ብዙ ሰዎች የአንድ ወይም የሌላ አገር ዜጋ ከመሆን ይልቅ፣ አፍሪካዊ የመሆን ጠንካራ ስሜት ይሰማቸዋል። ከእነዚህ ተመሳሳይነቶች አንዳንዶቹ ምንድን ናቸው?

የመጀመሪያው የጋራ ልምድ፣ በግኅበረሰቡ ውስጥ ከተመሳሳይ ቤተሰብና ጎሳ ለተስፋፋ ሌሎች ሰዎች የሚሰጥ አጽንኦት ነው። አፍሪካውያን የተስፋፋው ቤተሰብ፣ ጎሳና ነገድ አካል በመሆን ግንኙነታቸውንና የሕይወትን ትርጉም ወደ ግጥነት ያዘነብላሉ። በሕይወት ውስጥ ለጋራ ተሳትፎ፣ ለጋራ ታሪክና ለጋራ ፍጻሜ ጠንካራ ስሜት አላቸው። በአፍሪካ ያለው እውነታ «እኔ የምኖረው ግኅበረሰቡ ስላለ ነው» ተብሎ ሊገለጽ ይችላል። ስሜቱ ከሌሎቹ ቡድኖች በላይ በአንዳንዶቹ የበለጠ ሊጠነከር ቢችልም፣ በሁሉም ዘንድ በጣም አስፈላጊ ጉዳይ ነው።

ቀጣዩ ተያያዥ አሳብ በሕያዋንና በሙታን መካከል የሚኖረው ግንኙነት ነው። የግኅበረሰቡ አባል የመሆኑ አንዱ ግረጋገሜ፣ አንድ ሰው ከዚህ ቀደም ከሞቱት ሰዎች ጋር የሚኖረው ግንኙነት ነው። አብዛኛዎቹ የባህላዊ አፍሪካዊ ሕዝቦች ቡድኖች ከቅድመ-ትውልዶቻቸው መናፍስት ጋር ስለሚኖራቸው ግንኙነት በጣም አስፈላጊ እምነቶች አሉአቸው።

ሦስተኛው የጋራ አሳብ ስለ መናፍስት ዓለም ያላቸው ግንዛቤና፣ እንዲሁም በመናፍስት ዓለምና በሥጋዊ ዓለም መካከል ስላለው ግንኙነት የሚወስዱት ተመሳሳይ አጽም ነው። እያንዳንዱ አፍሪካዊ የእግዚአብሔርን መኖር ያውቃል። እንዲሁም፣ በዙርያው የመናፍስት ዓለም እንዳለ ያምናል። በባህላዊቷ አፍሪካ በሥጋዊ ዓለምና በመንፈሳዊ ዓለም መካከል የሚኖረው የግንኙነት ስሜት ጠንካራ ነው።

አራተኛው የጋራ ነጥብ ከሕይወት ቀዳሚ ነገሮች ጋር ይያያዛል። አፍሪካውያን ከቲክናሎጂና ከቁሳዊ ነገሮች ይልቅ፣ ለሰዎችና ለሰብአዊ ግንኙነቶች የላቀ ቅድሚያ ወደ መስጠቱ ያዘነብላሉ።

ለብዙ የአፍሪካ ሕዝቦች የጋራ የሆነው አምስተኛው ነጥብ፣ የቅኝ አገዛዝና በኋላም የተገኘው የነፃነት ታሪክ ነው።

ስድስተኛው ሕይወትን በጅምላ የመመልከቱ ጉዳይ ነው። ይህም ግለት የሕይወት የተለያዩ ክፍሎች ልክ እንደ እንድ ሸግ ድርና ግግ በመሆን ወደ አንድነት ይመጣሉ ግለት ነው። ሕይወት ወደ ተለያዩና ወዳልተያያዙ ክፍሎች አትከፋፈልም። ሁሉም አካላት በአንድነት ሕይወት የተባለ ውብ ገጽታ ይመሠርታሉ።

ሰባተኛው አሳብ የሕይወትን ክስተቶች፣ በአውሮፓና በሰሜን አሜሪካ እንደሚታየው የመርሐ-ግብሮችና የጊዜ አትኩሮት ውጤቶች አድርጎ ከግየት ይልቅ በዘፈቀደ እንደሚፈጸሙ የመጠጠር ጉዳይ ነው።

ሌሎችም ለአፍሪካ ሁኔታ በጋርዮሽ የሚዛመዱ ጉዳዮች አሉ፤ ይሁንና፣ እነዚህ ሰባቱ የክርስትናን ሥነ-መለኮት ከባህላዊ አፍሪካዊ ዕይታ አንጻር ለመጻፍ በቂ ምክንያቶች ናቸው።

ሐ. መጽሐፍ ቅዱሳዊ የሆነ ሥነ-መለኮት እንዴት ልንገነባ እንችላለን?

መጽሐፍ ቅዱሳዊ ሥነ-መለኮት ግለት እንድ ሰው በተለያዩ የመጽሐፍ ቅዱስ መጻሕፍት ውስጥ እንድን የተወሰነ ርዕሰ-ጉዳይ በሚጋፈጥበት ጊዜ፣ መጽሐፍ ቅዱስ በዚያ ርዕሰ-ጉዳይ ላይ የሚሰጠው ትምህርት ነው። መጽሐፍ ቅዱስ በእንድ በተወሰነ ርዕሰ-ጉዳይ ላይ የሚሰጠውን ትምህርት ለግጽናት ሦስት ደረጃዎች ያስፈልጋሉ፡-

በመጀመሪያ፣ ርዕሰ-ጉዳዩ በተጠቀሰባቸው ስፍራዎች ሁሉ መጽሐፍ ቅዱስ ስለዚያ ርዕሰ-ጉዳይ የሚናገራቸውን ነገሮች በጥንቃቄ መመልከት አለብን።

ሁለተኛ፣ ርዕሰ-ጉዳዩን በተመለከተ እነዚህ ሁሉ አሳቦች ምን እንደሚሉ መወሰን አለብን። ይህም የሚከናወነው እያንዳንዱን ዓረፍተ ነገር ከትክክለኛ የሰዋሰው ግምገማ አኳያ በጥንቃቄ በመመርመር ነው። ከዚያም እያንዳንዱን ዓረፍተ ነገር ዓረፍተ ነገሩ ከተዋቀረበት ታሪካዊ ሁኔታ አኳያ መገምገም አለብን። ይህንንም በመከተል፣ በርዕሰ-ጉዳዩ ላይ የመጽሐፍ ቅዱስ ሙሉ አስተምህሮ ምን እንደ ሆነ ለመረዳት፣ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ስለርዕሰ-ጉዳዩ የሚናገሩትን የተለያዩ ዓረፍተ ነገሮች እርስ በርሳቸው ግወዳደር አለብን። ብዙ ስሕተቶች የተፈጸሙት

አንድን ጥቅስ ከዓውደ-ንባቡ ነጥሉ በማውጣት፣ ወይም ያ ጥቅስ በዚያው ርዕሰ-ጉዳይ ላይ ከሌሎች ጥቅሶች ጋር እንደሚዛመድ ካለማስተዋል ነው።

ሦስተኛ፣ መጽሐፍ ቅዱስ በርዕሰ-ጉዳዩ ላይ የሚያቀርበውን ትምህርት ከዛሬው ሕይወት ጋር ማዛመድ አለብን። አንድ ሰው እነዚህን ሦስት ደረጃዎች በጥንቃቄ ከተከተለ፣ እውነተኛ የመጽሐፍ ቅዱስን ትምህርትና እግዚአብሔር በሕይወቱ (ወይም በሕይወቷ) እንዴት እንዲጠቀምበት እንደሚፈልግ ያውቃል። በዚህም መጽሐፍ ውስጥ እነዚህ ሦስት ደረጃዎች ተከትለን እናጠናለን።

መ. ከዚህ ቀደም መጽሐፍ ቅዱሳዊና አፍሪካዊ የሆነ ሥነ-መለኮት ለማዋቀር በተደረገው ጥረት ያጋጠሙ ችግሮች ምንድን ናቸው?

ከ1960 ዓ. ም. በፊት የነበረው ዐቢይ ችግር፣ የክርስትናን ሥነ-መለኮት ከአፍሪካ ዓውድ ጋር ለማዛመድ የተደረገው ጥረት እጅግ አናሳ መሆኑ ነበር። ብዙ አፍሪካውያን በሥነ-መለኮት ትምህርቱ ውስጥ በማስረጃነት ምዕራባዊ ጉዳዮችን ብቻ ማቅረቡ ጥልቅ ጥያቄዎቻቸውን እንዳልመለሱ፣ ወይም ከአፍሪካ ባህል ጋር የተቆራኙትን አንዳንድ መንፈሳዊ ችግሮቻቸውን እንዳልፈታ ተገነዘቡ። ብዙውን ጊዜ ምዕራባዊ የአስተሳሰብና የትምህርት ዘዴዎች ከአፍሪካ መንገዶች ጋር አልተዛመዱም ነበር።

ከዚህም የተነሣ ብዙ አፍሪካውያን ሥነ-መለኮትን ለሰው ልጅ ሁሉ የሚያስፈልግ አጽናፈ-አቀፋዊ ሳይሆን (እውነቱ ይኼ ሆኖ ሳለ)፣ ምዕራባዊ ፍልስፍና አድርገው ተረጎሙት። ታሪካዊው እውነታ ግን ሥነ-መለኮት ወደ አውሮፓና ሰሜን አሜሪካ ከመዋጣቱ በፊት ወደ አፍሪካ እንደ ደረሰ ነው። ይህም በሐዋርያት ሥራ 8:27-39 ከኢትዮጵያዊው ጃንደረባ ሕይወት ሊታይ ይችላል።

የምዕራቡን ሥነ-መለኮት ድካም ለማስተካከልና እውነተኛ አፍሪካዊ ሥነ-መለኮት ለመፍጠር፣ ላለፉት ሃያ አምስት ዓመታት የተለያዩ አላቦች ቀርበዋል። ለአፍሪካ ባህላዊ ሕይወት ከፍተኛ ትኩረት ለመስጠት፣ እንዳንዶቹ የአፍሪካን ባህላዊ ሃይማኖቶች አላቦች ከመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርቶች ጋር ለማገናኘት ከፍተኛ ጥረት አድርገዋል። ይህም ሂደት «ሲንክሮቲዝም» ተብሎ የሚጠራውን ቅይጥ አምልኮ አስከተለ። ቅይጥነት መጽሐፍ ቅዱሳዊ ከሆነ ሥነ-መለኮት ውስጥ ሊበቅል አይችልም። ወደ

እውነት ለመድረስ የእግዚአብሔር ቃል ከሌሎች ሃይማኖታዊ እምነቶች ጋር መቀላቀል የለበትም።

የተፈለገው የመጽሐፍ ቅዱስን እውነት ከሌሎች ሃይማኖቶች ጋር መቀላቀል ሳይሆን፣ ያሩ ግን የመጽሐፍ ቅዱስን እውነት ከአፍሪካ ሕይወትና ልምድ ጋር በሚዛመድ መልኩ ማቅረብ ነው። በሌላ አባባል፣ ሥነ-መለኮት እውነተኛ ክርስቲያናዊና በተጨማሪም በአገላለጽ እውነተኛ አፍሪካዊ መሆን አለበት። ይህ ሁኔታ ቀደም ብሎ በሥራ ላይ የመታየቱን ምሳሌ የምንመለከተው፣ በተለያዩ የቤት ክርስቲያን ቡድኖች ከተቀነባበረው አገርኛ ክርስቲያናዊ መዝሙር ነው።

ሠ. እነዚህ የጋጠሙንን ችግሮች በማሸነፍ፣ እውነተኛ መጽሐፍ ቅዱሳዊና እውነተኛ አፍሪካዊ ሥነ-መለኮት ልንገነባ የምንችለው እንዴት ነው?

ምዕራባዊውን የሥነ-መለኮት ተጽእኖ ለማቃለልና የቅይጥነትን አደጋ ለማስወገድ፣ ሦስት የሂደት ደረጃዎች በመፍትሔነት ቀርበዋል፡-

1. በመጀመሪያ፣ «መጽሐፍ ቅዱስ በዚህ ርዕሰ-ጉዳይ ላይ ምን ይላል?» ብለን መጠየቅ አለብን?

2. ሁለተኛ፣ «መጽሐፍ ቅዱስ በዚህ ርዕሰ-ጉዳይ ላይ ከሚናገረው ጋር የአፍሪካ ባህል እንዴት ይዛመዳል?» የሚለውን ጥያቄ ማስከተል አለብን። በሌላ አባባል፣ ከዚህ ርዕሰ-ጉዳይ ጋር የሚያያዙ ትክክለኛ የአፍሪካ እምነቶችና ልምዶች ምንድን ናቸው?

3. ሦስተኛ፣ «መጽሐፍ ቅዱስ በዚህ ርዕሰ-ጉዳይ ላይ የሚናገረውን አሳብ ከአፍሪካ ባህል ጋር በግልጽ በሚዛመድ መልኩ እንዴት ልንገልጸው እንችላለን?» የሚለውንም ጥያቄ ማከል አለብን።

በዚህ መጽሐፍ የእነዚህን ሦስት ጥያቄዎች መመሪያዎች እንከተላለን።

ሕይወትን ለመለወጥ፣ ሥነ-መለኮትን ከባህላዊ ተዛማጅነት አኳያ ማቅረቡ ወሳኝ ነው። ከዕለታዊ ሕይወትም ጋር ሊዛመድ ይገባል። የእግዚአብሔርን እውነት ከአካባቢው ባህል ጋር የማዛመዱ ተግባር፣ «አካባቢያዊነት» (“contextualization”) ይባላል። ዛሬ በአፍሪካ የአካባቢያዊነትን ፍልስፍና ተግባራዊ ማድረግ እጅግ አስፈላጊ ነገር ነው።

ከፍተኛ ውጤት ለማግኘት፤ 'አካባቢያዊነት ሂደት የሚከተሉትን ደረጃዎች ማጠቃለል አለበት፡-

1. መፍትሔ የሚያሻውን ባህላዊ ችግር ወይም ጉዳይ ደንገገ (ፍቺ ስጥ)።
2. መጽሐፍ ቅዱስ ስለዚህ ጉዳይ ምን እንደሚል በግልጽ ተረዳ።
3. ባህሉ ስለ ጉዳዩ ምን እንደሚልና ምክንያቱም ምን እንደ ሆነ ለይተህ እወቅ።
4. በጉዳዩ ላይ በመጽሐፍ ቅዱሳዊና አካባቢያዊ ሁኔታ መካከል፤ ምን ምን ባህላዊ ተመሳሳይነቶች ወይም ልዩነቶች እንዳሉ ወስን።
5. መጽሐፍ ቅዱስ በጉዳዩ ላይ የሚለውን እንዴት ከባሕላህ ጋር እንደምታዛምድ ወስን።
6. በጉዳዩ ላይ የእግዚአብሔርን አመለካከት ለመለመድ፤ ሕዝቦችህ እንዴት አመለካከታቸውንና እምነቶቻቸውን እንደሚቀይሩ ወስን።
7. ሕዝቦችህ በጉዳዩ ላይ የእግዚአብሔርን ፈቃድ ለማድረግ ለምምሳቸውን እንዴት እንደሚለውጡ ወስን።
8. ሕዝቦችህ አስፈላጊውን ለውጥ እንዲያደርጉ ለመረዳት ምን ማድረግ እንዳለብህ ወስን።
9. ሕዝቦችህ ችግሩን ለማስወገድ እንዲችሉ ለመርዳት፤ ቤተ ክርስቲያንህ ምን ዕቅድ ልታወጣ እንደምትችል ወስን።

መጋቢያንና ክርስቲያን መሪዎች በአጥቢያ አብያተ ክርስቲያናቸው እነዚህን ደረጃዎች ቢጠቀሙ፤ ምእመናኖቻቸው ከኔታ ጋር በሚኖራቸው ጉዞ አዲስ መንፈሳዊ ጉልበት፤ ጥንካሬና ተሐድሶ ሊያገኙ ይችላሉ።

በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ያለው የቀን አቆጣጠር እንደ ኤሮፓውያን ቀን አቆጣጠር ነው።